

Habercilikte Barış Gazeteciliği Yaklaşımı

Barışa Ses Ver!

Habercilikte Barış Gazeteciliği Yaklaşımı

“Barışa Ses Ver” projesi
kapsamında yayınlanmıştır.

Proje Ekibi:

Ayça Kurtoğlu
Buse Över
Mine Egbatan
Müge Sunal
Sevna Somuncuoğlu

Basım: KG Ajans
Grafik Tasarım : Ali Çağan Uzman

Bariş Benimle Başlar

Demir Leblebi Kadın Derneği bariş kùltürünün bu topraklara ekilmesi, yeşertilmesi sürecinde ne yapabiliriz sorusu üzerine kuruldu. Benzer soruları bir süredir kendine soran bir grup kadın “birlikte cevabı daha güçlü arayabiliriz” dedik ve Demir Leblebi doğdu.

Önce kavramlar üzerine düşünmek ve ortaklaşmak ihtiyacında olduğumuzu fark ettik. Bunun üzerine bir çalışma yürüttük ve kendimizi anlatıp aynı derdi paylaşan başkalarına ulaşmak için kadınlarla bir araya gelip “nasıl barişacağız” diye sorduk. Çünkü bizce barişabilmemizin yolu tanışmaktan geçiyor.

“Barişa Ses Ver !” projesi benzer bir düşünceden doğdu; bu ülkede bariştan, bariş kùltüründen konuşacaksak uygun ortamı yaratmak gerekiyordu.

Kanada Büyükelçiliği’nin “The Canada Fund for Local Initiatives” programı projemize inandı ve gerekli finansmanı sağladı. Bu ilk adımı atmamız için yanımızda oldular. Çok teşekkür ederiz.

Yola Balıkesir, Elazığ, Gaziantep, Hatay ve Ordu illerinde gazetecilerle çıktık. Bu pilot çalışmaya verdikleri katkı vazgeçilmez oldu. Demir Leblebi’nin mümkün olduğu kadar

çok kente ve yerel gazeteyle ulaşmak niyetiyle başladığı bu çalışma onların bilgi, deneyim paylaşımları ve geri bildirimleri sayesinde yetkinliğe ulaştı.

TİMEF başından beri yanımızdaydı ve destekleri bizi çok güçlendirdi. Bütün üyelerine ayrı ayrı teşekkür ederiz.

Gazeteciler Cemiyeti de ufkumuzu açan deneyim ve önerileri ile projemizi himaye etti.

Sivil Düşün AB programı ise sıkıştığımız anda yanımızda oldu ve gazetecilerimizi atölyemize ulaştırdı.

Kitapçığımız birlikte çalışma yapma şansını elde ettiğimiz gazetecilerin yönlendirmesi ile ortaya çıktı. Umarız yüz yüze çalışmasak da kitabın ulaştığı gazetecilere yararlı olur.

Bu çalışma Demir Leblebi üyeleri sayesinde uygulandı. Emeği geçen üyelerimiz “barış benimle başlar” dedi ve el verdi.

Hep birlikte “Barış Benimle Başlar” diyenleri çoğaltmak dileğiyle.

Demir Leblebi
Şubat 2017

Barişa Ses Vermek

Son yirmi hatta otuz yıldır ölkemizde yaşamakta olduğumuz ortamın gitgide gerildiğini, kutuplaştığını ve ayrıştığını hepimiz gözlemliyor, birebir yaşıyoruz. Yaşanan çatışma sadece kolluk kuvvetlerinin aktörü olduğu bir çatışma değil. Yaşamın her alanına ve katmanına yayılmış bir çatışma nedeniyle oluşan kutuplaşmanın sonucu olarak ayrımcılık her kesimden insanın günlük hayatına işlemiş durumda.

Son dönemde uygulanan göçmen politikaları sonucu ölkemizde bulunan Suriye vatandaşlarına yönelik yükselen ayrımcı kampanyalar hepimizin dikkatini çekmiştir. Irkçılık boyutuna ulaşan kampanyalar bu kutuplaşmanın bir sonucu gibi görünse de aynı zamanda kutuplaşmayı körükleyecek ve yeniden üretecek nitelikte.

Son üç dört yıl ise çözüm süreci diye adlandırılan barış tesisi girişimleri ne yazık ki karar vericiler, kanaat önderleri, hükümet, akademisyenler ve bazı sivil toplum kuruluşları arasında konuşulmuş ancak topluma yayılan bir gündem olamamıştır. Türkiye ivedilikle barışı konuşmaya başlamalı ve şu soruları cevaplamak için düşünmeye başlamalıdır; Nasıl birlikte yaşayacağız? Nasıl hayalini kurduğumuz barışa ulaşabiliriz?

Medya kültür üretir aynı zamanda yeniden üretilmesine

aracılık eder, dolayısıyla günümüz dünyasında ortak değerler geliştirmemiz için birincil öneme sahiptir. Yerel medya ise toplumun yaşamında önemli bir yere sahip olmanın yanı sıra veri toplama konusunda da önemli bir kaynaktır. Üstelik barış kültürünün ekilmesi konusunda kritik öneme sahip vazgeçilmez bir araçtır.

Barışa Ses Ver projesi yerel medya temsilcilerini bir araya getirerek barış kültürünün ekilmesi yolunda barışı konuşmak için bir ortam yaratmak üzere tasarlandı. Ayrıca toplumsal cinsiyete duyarlı barış gazeteciliğinin barış yolunda nasıl bir öneme sahip olabileceğini de keşfetmek istedik.

Barışa Ses Ver projesi 16 kente ulaşmak üzere yola çıktı. Bu süreçte 16 kente de (Gaziantep, İnegöl, Tokat, Ankara, Kırşehir, Uşak, Karaman, Elazığ, Ordu, Ceyhan, Hatay, Sivas, Samsun, Erzurum, Balıkesir, Zonguldak) üye kurumları bulunan TÖM İLETİŞİM VE MEDYA FEDERASYONU (TİMEF) ile çalıştık. İki soruya cevap aradık: Toplumsal cinsiyete duyarlı barış gazeteciliğini nasıl tanıtabiliriz ve bu kurumlar aracılığı ile gazetecilerin toplumsal cinsiyete duyarlı barış gazeteciliği perspektifi kazanmalarında nasıl bir yol izleriz?

Bu sorular çerçevesinde genel hedefimiz; yerel medyada toplumsal cinsiyete duyarlı barış gazeteciliğini tanıtmak

olarak belirledik. Ancak bu hedef üç faklı soru doğuruyor: Barışa sosyal medya aracılığı ile ses verebilir miyiz? Haberciliğin barışa/şiddete yaptığı katkılar konusunda farkındalık yaratabilir miyiz? Medya aracılığı ile yerelden başlayarak barış kültürünün ekilmesi konusunda ilerleyebilir miyiz? Bu sorulara cevap aramak üzere ilk olarak iki merkezde -Ankara ve İstanbul- uzmanlarla bir araya geldik. Hem akademiden hem medyadan uzmanlar ile yaptığımız iki toplantı sonucu hem ülkedeki mevcut durumu değerlendirdik hem barış gazeteciliği konusunu hangi bağlamda ve nasıl ele almamız gerektiği konusunda yuvarlak masa toplantıları yaptık.

Ülkedeki kutuplaşma, ötekileştirme ve dolayısıyla oluşan nefret söylemi bu toplantılarda da sıkça vurgulandı. Yapacağımız çalışmanın doğru anlaşılması ve doğru ulaşması için nasıl bir yol izlememiz gerektiği konusunda yapılan tartışmalar sonucu atölyeleri Ankara'da yapmamızın daha yararlı olacağı sonucuna varıldı. Hem farklı kentlerden yerel gazetecileri bu çalışmada bir araya getirmenin avantajları hem de OHAL döneminde farklı kentlerde toplanmanın getireceği zorlukları böylece aştık.

Yuvarlak masa toplantımıza katılan uzmanlar bir konuda hemfikirdiler; eğer medyanın şiddeti, ötekileştirmeyi, ayrımcılığı körükleyen hatta yeniden üreten dili ve haber yapma perspektifi şiddetsizlik, barış, çatışma çözme diline ve perspektifine evrilebilirse barıştan, barış kültüründen konuşacak uygun ortamı yaratmak için çok önemli bir adım atmış oluruz.

Bu pilot çalışmanın daha geniş kitlelere ulaşması için sosyal medyayı kullanmak projenin aşamalarından birini oluşturdu. Elbette yıllardır bildiğimiz geleneksel gazeteciliğe yeni bir

perspektif getirmeye çalışan toplumsal cinsiyete duyarlı barış gazeteciliğini sosyal medya üzerinden anlatabilmek için yine uzmanına başvurduk. Sosyal medya dilini öğrenmek iletişim stratejisini oluşturmak zaman aldı. “Önce barış gazeteciliği ilkelerini vermeye çalışalım daha sonra ise çağrı yaptığımız paylaşımları kullanalım, en son aşamada ise atölyelerden geri dönüşleri paylaşım konusu yaparız” kararı alındı.

Proje için bir afiş bir de kitapçık basarak hedef illerde cemiyetler ve dernekler aracılığı ile yerel gazetecilere ulaştırmak ile atölyeler sayesinde ulaştığımız 75 yerel gazeteciğinin yanı sıra başka habercilere de toplumsal cinsiyete duyarlı barış gazeteciliği perspektifi konusunda bilgi iletmeye çalıştık.

Demir Leblebi Kadın Derneği’nin temel çalışma konuları eşitlik ve barış. Bu alanda birçok alt başlık bizi ilgilendiriyor. Barış kültürünün bu topraklarda yeşermesi için gidilecek çok yol var. Bu uzun yol bizim cesaretimizi kırmadı. Yollarımızın kesiştiği eşitlik ve barış için mücadele eden herkes bu yolu kısaltmakta. Bu çalışmada da yolumuzda birlikte yürüyeceğimiz çok dostumuz oldu ve olmaya devam edecek.

Barış:

NE? NASIL? NEDEN? NEREDE? NE ZAMAN? KİMİNLE?

Yazan: Ayça Kurtoğlu

Barış Nedir?: İki Tarz-ı Barış

Barış çalışmalarını kurarken Johan Galtung'un Soğuk Savaş döneminde barış anlayışına getirdiği yenilikten biri, Soğuk Savaş döneminin veya sıcak savaşın olmadığı durumun olumsuz barış olduğudur (Galtung, 1969), çünkü Soğuk Savaş gibi barış durumlarında savaşı ortaya çıkaran koşullar tümüyle ortadan kalkmamıştır ve silah gibi şiddet araçlarının dolaşımı söz konusudur ve belirli koşullar altında silahların kullanımı meşrudur. Kısacası, negatif/olumsuz barışta savaş potansiyeli devam etmektedir. Barış Çalışmaları sadece çatışmanın varlığı veya yokluğunu savaş ve barış durumları olarak gören anlayış yerine, barışın karşısına ve hedefine şiddeti yerleştirerek, pozitif/olumlu barışı tanımladı.

Buna göre:

- Silahlı çatışma (savaş) şiddettir.
- Şiddet potansiyeli veya tehdidi taşıyan barış olumsuz barıştır.
- Olumlu barış, şiddetin ve şiddet potansiyelinin ortadan kaldırılmasıdır.
- Olumlu barış bir durum değil, barışçıl araçlarla yürüyen bir süreçtir.
- Söz konusu süreç sadece şiddet içermeyen barışçıl araçlarla sürdürülürse pozitif barış başarılır.

Pozitif Barış	Negatif Barış
Barış=Şiddeti şiddetsiz araçlarla (süreç) ortadan kaldırılarak barışçıl ilişkilerin kurulması. Barış=Şiddetin olmaması	Barış=Savaş olmaması durumu. Bu tür barış (ateş kes gibi) negatif barıştır, çünkü şiddeti (olumsuz) sadece kesintiye uğratar, tekrar ortaya çıkma potansiyelini yok etmez.
Barış=Çatışmaların olması, ama şiddetsiz araçlarla çözümlenebilmesi	Barış= Çatışma olmaması; sükunet
Barış=toplumsal hayatın her alanı ve her türlü toplumsal ilişki için geçerli	Barış=Gruplar veya devletler arası bir durum

Galtung'un getirdiği yeniliklerden bir diğeri çatışmaya ilişkindir. Buna göre, olumlu barış çatışmanın olmadığı durum değildir. Tersine olumlu barış bağlamında çatışma, değişime kaynak olması nedeniyle önlenmesi gereken bir olgu değil, varlığını görüp olumlu yönlerde dönüşüm için müdahale edilmesi gereken bir olgudur. Çatışma sözcüğünün Türkçe'de birden fazla anlamı vardır. Çatışmanın bir anlamı silahlı kavgadır. Burada geçen çatışma elbette silahlı çatışmayı olumlu görmek değildir. Çatışmanın bir diğer anlamı, kuşak çatışması veya sınıf çatışması gibi toplumsal olarak farklı konumlanan grup veya öznelerin çıkarların ters yönde olması nedeniyle oluşan veya oluşması beklenen gerilimdir. Barış kapsamında olumlu karşılanan çatışma, ikinci anlamdaki çatışmadır. Toplum aralarında farklılıklar olan grup veya bireylerden oluşmaktadır. Farklılıkların birlikte varlığının doğal bir sonucu, çı-

karların farklılığından kaynaklanan, eyleme dönüşebilen veya dönüşmeyen gerilimlerdir. Barışın bir amacı asla homojen bir toplum yaratmak değildir. Tersine çeşitlilik içinde çatışmaların barışçıl araçlarla çözülmesi şiddetsizliktir. Bu yönüyle olumlu barış, çatışmaların olmaması veya şiddet kullanarak da olsa yok edilmesi gereken bir olgu olarak görmez, şiddetsiz araçlarla çözülmesi gereken bir olgu olarak görür.

Barış gazeteciliği

Olumlu/pozitif barış anlayışı, barış gazeteciliğini, savaş gazeteciliğinin tersi veya negatif barış kapsamında dar anlamda gazetecilik anlayışımızı genişletir.

Barış gibi barış gazeteciliğinin hedefindeki kavramlardan biri şiddettir.

Olumlu/pozitif barış anlayışı toplumsal çatışmaları yok etmeye çalışmadığı gibi barış gazeteciliği de çatışma olmayan olayların aktarımı veya olayların çatışmasızmış gibi sunulması değildir. Tersine barış gazeteciliği olayların içinde çatışmanın kaynaklarını görüp çatışmanın bütün taraflarını haberde verme ve çatışmanın şiddetsiz çözümüne katkı sunmaktır.

Nasıl?

Barış, şiddeti şiddetsiz araçlarla ortadan kaldırılarak barışçıl ilişkilerin kurulması olarak anlaşıldığında, şiddete karşı, şiddeti ortadan kaldırmak için yapılan her şey barışla ilgili olur. Neyin şiddet olduğunu veya şiddet içerdiğini nasıl anlayacağız?

İnsanların fiziksel ve düşünsel olarak **kendilerini gerçekleştirmeleri**, potansiyellerinden az ise şiddet var demektir.

- Okuma-yazma öğrenebilme kapasitesine sahipsek ve okuma yazma bilmiyorsa şiddet ve kaynağını aramamız gerekir.

Çeşitli nedenlerle kendimizi gerçekleştirmemiz potansiyelimizden daha az olabilir. Bu nedenlerden bir kısmı önlenemezdir. Kapasite ve potansiyel arasındaki fark önlenemez bir nedenden kaynaklanıyor ise şiddetten bahsedilmez. Barış perspektifinden şiddet **önlenebilir** olanla ilgilidir.

- 80 yaşındaki bir kadının doğal nedenlerle ölümü şiddet olarak değerlendirilmezken, aynı kadının öldürülmesi şiddettir.

Çeşitli bağlamlarda kendimizi gerçekleştirmemiz potansiyelimizden az olabilir. Şiddet ve barış ile ilgili olan konular **daha özgür bireyler olmamıza** aracılık eden konulardır. Bu konuların hemen hepsi insan hakları belgelerinin konusudur.

- Engeli olmayan her bireyin genetik olarak yaklaşık kendi ağırlığı kadar ağırlık kaldırma potansiyeli vardır. Eğer engelimiz yoksa ve kendi ağırlığımız kadar ağırlık kaldıramıyorsa, kendimizi gerçekleştirmemiz ile potansiyelimiz arasında fark vardır. Ancak eğer özel bir engelleme yoksa bu konu şiddetle ilgili değildir.

Kimi baskıcı siyasal rejimler altında bireylerin potansiyelleri ile kendilerini gerçekleştirmeleri arasındaki fark az olabilir, ancak bu durum barış perspektifinden sorunludur çünkü kendimizi nasıl gerçekleştirdiğimiz, yani olumlu barışı **şiddetsiz araçlarla** gerçekleştirmek potansiyelin niteliği kadar önemlidir.

- Hızlı kalkınmayı ana hedef olarak belirlemiş baskıcı bir rejim altında bütün vatandaşların, dolayısıyla kadınların eğitim ve iş hayatına katılımında eşitlik sağlanmış olabilir. Ancak toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlikleri ortadan kaldırmaya aracılık edecek olan erkek egemen toplumsal normlar niteliksel olarak değişmediği ve sağlanan eşitlik baskıyla olduğu için sağlanan eşitlik pozitif barış değildir.

Şiddeti ortaya çıkaran etki **pozitif veya negatif** olabilir. Cezalandırma, sınırlandırma gibi etkiler negatif etkilerken, koruma, ödüllendirme gibi etkiler pozitif etkilerle şiddettir.

- Amacı ne olursa olsun örneğin cezalandırma ve sınırlandırma şiddettir. Gerekli olup olmadığı konusunda görüş ayrılığı olduğunda bile, cezalandırmanın şiddet olduğunu görmek kolaydır çünkü eylemin kendisi olumsuzdur. Pozitif etkinin şiddet olduğunu görmek daha zordur. Kendi potansiyelini gerçekleştirmesine aracılık etmek amacıyla bile olsa gereğinden fazla koruma bireyin ileride kendisini her yönde gerçekleştirmesi için sürekli destek ihtiyacı doğurması nedeniyle şiddettir. Aynı nedenle, insan hakları alanında standartlar tanımlanır ve standartların altında veya üstünde koruma ayrımcılık sayılır.

Yöneltilen bir şiddet aracının olup olmaması: Fiziksel şiddette genellikle bir araç varken, yalan, korkutma gibi psikolojik şiddette araç yoktur. Görülebilir bir aracın olmaması şiddetin olmadığı anlamına gelmez. Bu nedenle şiddeti **eylemin bireyler üzerindeki etkileri ve sonuçları** itibarıyla düşünmek gerekir.

- Şiddet açık (öldürme) veya gizil (açlık) olabilir. Örneğin, silahlı çatışma veya savaşın olduğu yerde öldürme gibi kimi şiddetin aracı vardır ve açıkça görülebilir. Ancak daha yaygın ve gizil olan çatışma koşullarının veya öldürülenlerin yokluğundan doğan açlık ve yoksulluk ne-

deniyle ölümlerdir. Bunlar kolayca görülmez ve şiddetle ilişkilendirilmez. Oysaki savaşlarda açlık ve yoksullaşma nedeniyle ölenlerin sayısı çatışmalardaki ölümlerden çok daha yüksektir.

Şiddet **farklı formlarda** olabilir

Doğrudan şiddet:

- Fiziksel,
- psikolojik,
- cinsel,
- ekonomik,

Yapısal şiddet: Tarihsel olarak eşitsiz yapılanmış iktidar ilişkilerinin ortaya çıkardığı eşitsizlikler

- Sınıf
- Cinsiyet
- Engellilik
- Yaş
- Cinsel yönelim
- İnanç
- Renk vs.

Kültürel şiddet: Kültürün şiddeti görmemize engel olan veya şiddeti meşrulaştıran unsurları.

- Anne veya baba dayacağının eğitimin bir parçası sayılması
- Öldürmenin zorunlu nedenleri (namus, vatani koruma gibi) olabileceği inancı

Nerede? Neden?

Öznenin (niyetin) olup olmaması, şiddetin olup olmadığının belirleyeni değildir. Yaygın olarak şiddet diye nitelendirdiğimiz ve yukarıda sayılmış olan şiddet türleri faili ve dolayısıyla

bir niyeti olan şiddettir. İlk olarak barış çalışmalarınca şiddet olarak tanımlanmış daha sonra diğer alanlarda kabul görmüş olan faili olmayan şiddet türleri de vardır. Barış çalışmalarında faili olan şiddet, doğrudan şiddet veya aktör şiddeti olarak görülür.

Doğrudan şiddet

Doğrudan şiddet en az bir faili ve en az bir mağduru olan şiddettir. Doğrudan şiddet:

Bir insanın varlığının ortadan kaldırılmasından, yalan söylemeye, istediğin eğitimi almaya izin verilmemesinden şiddete tanıklık etmeye, bir grubun çeşitli mekânlardan dışlanmasından tamamının yok edilmesine kadar çeşitlilik gösterebilir.

Fail bireyler, gruplar veya devlet olabilir.

- Öldürme, yaralama, kötü muamele, istediğin eğitimi almaya engel olma bireyden bireye yönelebildiği gibi devletten bireye yöneltilebilir.

Şiddet kamusal alanda yani ev dışındaki alanlarda veya ev içinde gerçekleşebilir.

- Cinsel şiddet olan tecavüz bir savaş silahı olarak kullanılabilir, okul, işyeri, eğlence mekânlarında vs gerçekleşebilir, ev içinde veya evlilik içinde gerçekleşebilir.

Şiddet failin eyleme geçmesiyle veya geçmemesiyle gerçekleşir.

- Şiddet her zaman bir eylemi tanımlamaz. Eylemsizlik de şiddetle sonuçlanabilir. İş yerlerinde güvenlik önlemlerinin alınmış olmaması veya örneğin kadın cinayetlerinde şiddet içeren bir olayın gerçekleşebileceği öngörülebilirken, yeterli önlemin alınmamış olması veya yeterince hızlı hareket edilmemiş olması şiddete ortaklık etmek olarak kabul edilmektedir. Kadın cinayetlerinde kanun

uygulayıcılarının eylemsizliği nedeniyle gerçekleşen şiddet bağlamında bu durum adli pasiflik olarak tanımlanmıştır.

Doğrudan şiddette fail birey, grup veya devletken, fail her zaman birey veya grup olarak insan olmayabilir. Hayvanlara yöneltilen öldürme, yaralama, sakat bırakma, tecavüz gibi eylemler de doğrudan şiddet olduğu gibi toprağın kanserleşmesi veya tarım yapılamayacak kadar sömürülmesi, göçmen kuşların göç etmelerine engel olacak şekilde doğaya müdahale doğaya karşı şiddettir.

Yapısal Şiddet

Yaygın olarak şiddet olarak bildiğimiz fiziksel, psikolojik, cinsel ve ekonomik şiddet, en az bir faili ve en az bir mağduru olan şiddettir. Doğrudan şiddet olarak adlandırdığımız bu tür şiddetin yönü erkeklerden kadınlara, yetişkinlerden çocuklara, güçlü ülkelere güçlü olmayan ülkelere örneklerinde olduğu gibi aynı özellikleri taşıyan faillerden, diğer başka tür özellikleri taşıyan mağdurlara doğru olma eğilimindedir. Hem bu eğilimin nedenini, hem de doğrudan şiddet ne kadar yaygın olursa olsun, sürekli olarak yaşamın her anında ortaya çıkmaya da sonuçları itibarıyla insanların potansiyellerini gerçekleştirmelerine engel olan koşullarının nasıl olduğu yapısal şiddet terimi açıklar. Yapısal şiddet terimi, toplumsal eşitsizlikleri, yani toplumsal iktidar ve ezilme ilişkilerini kapsar. Yapısal şiddetin faili, belirli bir öznesi yoktur, toplumsal iktidarın ortaya çıkardığı sonuçlardır. Yapısal şiddet, yapısal olarak eşitsiz konumlanmış ilişkilerin kendisi veya bütünüdür. İlişkiler içindeki kişilerin eşitsizliğin ve yaşadıklarının bu eşitsiz ilişkilerin sonuçları olduğunun farkında olup olmamasıyla ilişkili değildir.

Galtung (1989) yapısal şiddeti tektonik plakalara benzetir.

Bizler farkında olsak da olmasak da, ismini bilsek de bilmesek de üstüne bastığımız toprak dünyada tabakalar halinde vardır. Onların varlığı ve hareketi depremi ortaya çıkartır. Bizlerin tektonik plakaların ne olduğunu bilmemizden veya varlığının farkında olmamızdan bağımsız olarak varlardır. Bizler tektonik plakaları bilsek de bilmesek de varlardır ve depremlere neden olurlar. Bunun gibi, eşitsizliklerin varlığında hali hazırda şiddet yoksa bile ortaya çıkma potansiyeli vardır. Bizlerin tektonik plakaları yok etme veya hareketlerini kontrol etme olanağımız yoktur, ama eşitsizlikleri azaltma, yok etme ve dönüştürme olanağımız vardır. Şiddetin önlenbilir olma özelliğinden dolayı eşitsizlikler yapısal şiddet olarak adlandırılmaktadır.

Yapısal şiddetin kaynakları:

Ekonomik sömürü: İnsanların emeğini kar elde etmek için kullanıp, karşılığını adil olarak vermemektir. Ekonomik sömürüye dayalı yapısal şiddetin önlenmesi ve ortadan kaldırılması, kaynakların daha eşit ve adil dağıtımıyla mümkündür.

Birleşmiş Milletlerin sunduğu rakamlara göre her gün 21.000 kadın erkek ve çocuk açlıktan ölmektedir.

<http://www.poverty.com/index.html>

Ekonomik gelişme daha fazla gelir eşitliği yaratamamaktadır. Dünya nüfusunun en zengin %10'u gelirlerin % 42'sine sahipken, en yoksul % 10 yaratılan dünya gelirinin sadece % 1'ine sahiptir.

<http://www.conferenceboard.ca/hcp/hot-topics/worldinequality.aspx>

Düzenli işlerde aylıkla çalışan ve aynı niteliklere sahip benzer işler yapan kadınlar ve erkekler aynı ücreti alamamaktadır. Küresel Cinsiyet eşitsizliği Endeksi'nde işgücüne katılım ve

ekonomik fırsatlar kategorisinde Türkiye 144 ülke arasında 128'nci sıradadır. Ayrıca, üniversite mezunu çalışanlarda erkekler ortalama aylık ortalama 4 bin 290 TL maaş alırken, kadınlar 3 bin 470 TL, yani %23 daha az ücret kazanmaktadır. http://www3.weforum.org/docs/GGGR16/WEF_Global_Gender_Gap_Report_2016.pdf

Güçsüzlük: Norm olarak alınan gruba mensup olmamaktan kaynaklanır. Güçsüz gruplar engelli, çocuk, göçmen, yaşlı gibi toplumsal grupları içerir. Güçsüz olan gruplar, sessizlik kültürü geliştirme eğilimindedirler. Bu güçsüz olduklarını, hissetme, kendilerine yönelen muameleleri ifade bile etmeme kültürüdür. Güçsüzlükten kaynaklı yapısal şiddetin azaltılması ve ortadan kaldırılması, güçsüz grupların ve güçsüzlüklerinin tanınması ve norma göre oluşturulan yapıların güçsüz grupları içerecek şekilde dönüştürülmesiyle mümkündür.

- Türkiye nüfusunun yaklaşık % 3'ü ortopedik, görme, işitme veya zihinsel engellidir. Türkiye'de bütün nüfus içinde okuma yazma bilmeyenler yaklaşık % 6 iken (erkeklerde %1,8, kadınlarda %9,2), engelliler içinde okur-yazar olmayanlar yaklaşık % 37'dir (erkeklerde %28 kadınlarda %48)
- Yerinden edilmiş, zorla göç ettirilmiş göçmenler

Kültürel egemenlik: Bir kültürün diğer kültürler üzerinde egemenlik kurması anlamına gelir. Kültürel egemenlik, egemen kültürün taşıyıcı olan grupların sayıca çok olmasıyla her zaman ilgili değildir. Hangi kültürün olması gereken, hangi kültürün az gelişmiş veya yanlış olarak görüldüğüyle ilgilidir. Kültürel egemenlikten kaynaklı yapısal şiddetin azaltılması ve ortadan kaldırılması, farklı kültürlerin tanınması ilgili grupların kültürel farklılıklarının olumsuz değerlendirilmemesi ve farklılıklara yer açılmasıyla mümkündür.

- Alevilerin cenazelerini memlekete götürmeleri.
- Eşcinsellerin ötekileştirilmesi ve eş cinselliğin bir hastalık olarak görülmesi

Şiddet: Şiddet hem tarihsel olarak eşitsiz konumlanmış ilişkilerden kaynaklanıp hem de eşitsizliklerin devamına aracılık ettiği için yapısal şiddetin kaynağı sayılır.

- Ev içinde şiddetin kadına yönelmesi hem kadın erkek arasındaki iktidar ilişkilerinden kaynaklanır hem de
- Trans bireylerin yürüyerek şehirlerde dolaşamaması gibi

Marjinalleştirme: Bir grubun düşük veya alt sosyal konuma atılması veya bu düşük alt konumla sınırlandırılması ve böylece o grubun toplumun çeperlerine itilmesi eylemidir. Genel olarak bu dışlanma sürecidir. Dışlanma ekonomik sömürden daha kötüdür çünkü marjinalleştirilmiş grupların emekleri bile kullanıma değer görülmez. Marjinalleştirmeden kaynaklı yapısal şiddetin azaltılması ve ortadan kaldırılması, marjinalleştirilen grupların ve marjinalleştirildiklerinin tanınması ve yapıların bu grupları içerecek şekilde dönüştürülmesiyle mümkündür.

- Romanların hem kentin çeperlerinde oturmaları
- Engellilerin işe alınmamaları
- Translara konutların kiraya verilmemesi veya çok daha yüksek fiyatlara kiralanması
- Belirli siyasi görüşleri olanlara önemi görevlerin verilmemesi

Kültürel Şiddet

Yapısal eşitsizlikler (şiddet), doğrudan şiddet ve kültürel şiddet bir birbirleriyle ilişkilidir. O kadar ki birinin olduğu yerde diğerleri de vardır. Doğrudan ve dolaylı şiddeti gerçekleştirdiği anda göremememizin nedeni, kültür içinde doğrudan ve yapısal şiddetin meşrulaştırılması nedeniyledir. Kültürel şiddet ve şiddet kültürü kardeş terimlerdir, ama eş anlamlı değildir. Şiddet kültürü, kabul edilebilir olan şiddeti tanımlayan, teşvik eden ve mazur gösteren toplumsal ve kültürel kurallar ve uygulamalar ile kurumları içerir. Bu yönüyle daha çok faili olan şiddete (doğrudan şiddet) ilişkin olarak kullanılır. Kültürel şiddet terimi şiddet kültürü teriminden daha geniştir. Kültürel şiddet, kültürüm hem doğrudan şiddeti, hem de eşitsizlikleri görmemize engel olan, onları meşrulaştıran ve teşvik eden unsurlarını tanımlar. Her kültürde insanlar arasındaki ilişkilerdeki çatışmaları barışçıl şekilde çözmeye aracılık eden unsurlar (normlar ve değerler) olduğu gibi her kültürde ekonomik sömürüyü, kültürel egemenliği, güçsüzlüğü, marjinalleştirmeyi ve şiddet uygulamayı meşru kılan unsurlar da vardır. Yapısal ve doğrudan şiddeti mazur gösteren, meşrulaştıran unsurların her biri ve bütünü kültürel şiddet olarak adlandırılır. Toplumda normların (toplumsal kurallar), uygulamaların ve kurumların düzenleniş biçimi insanların hangi konularda anlaşmazlıklara girdiklerini, kiminle kavga edeceklerini, anlaşmazlıkların hangi yönde gelişeceğini ve nasıl bitebileceğine etki eder. Bu nedenle, kültürel şiddet toplumsal yapıların örgütlenme biçimi ve psiko-kültürel yönelimlerin ürünüdür. Örneğin, kan davası nedeniyle öldürme eylemine giren kişi, öldürmeye eğilimli olduğu için hasmını öldürmez. İlk olarak, kan davası varsa örneğin ailenin örgütlenmesi gündelik hayattaki normları kan davasını devam ettirmeye destek veren şekilde örülmüştür. Bu ortamda ailenin ağırlıklı olarak erkek üyeleri psiko-kültürel olarak kimi, ne zaman, nasıl öldüreceklerine hazırlanmışlardır. Ancak şiddetin belirli formları belirli gruplara özgü olabilir, ama kültürel

şiddet belirli bir gruba özgü değildir.

- Dayağın eğitim aracı olarak görülmesi çocuğa yönelen şiddeti görmemize engel olması
- Namusu korumak gerekçesiyle öldürmenin kabul edilir olması
- Karı-koca arasına girilmez inancının kadına yönelik şiddeti doğallaştırması
- Kurban kesmenin gelecekte akacak kanı azaltacağı inancı gibi
- Kızını dövmeyenin dizini döveceğine dair inanç

Ne Zaman?

Barışçıl (şiddetsiz) araçlarla barış fikri, pozitif barışın ayrılmaz parçası ve pozitif barışı, negatif barıştan ayıran temel farklılıktan biridir. Negatif barış anlayışında barış ulaşılması gereken bir amaçken pozitif barış anlayışında barış gidilen yolun kendisidir. Bu nedenle şiddetsiz eylemi dünya siyasetinin bir parçası yapan Gandhi'nin artık sloganlaşmış olan "barışa giden bir yol yoktur, yolun kendisi barıştır" sözü barışın her hangi zamanda olan bir şey olmadığını, şiddete karşı mücadelenin şiddetsiz araçlarla verilmesi gerektiğini ve barışın sürekli kurulan bir şey olduğunu anlatır.

Gandhi'nin sözü amaç-arac birlikteliğine dikkat çekmektedir. Eğer amaç barış ise, şiddet kullanılarak veya şiddet içeren araçlarla ulaşılan yer pozitif barış olmayacaktır. Eğer amaç pozitif barış ise o zaman şiddete karşı yapılan her şeyin şiddetsiz olması bizlere pozitif barışı sağlar.

Şiddetsiz mücadelenin bir yönü pozitif barış yolunda kullanılan şiddetsiz eylem araçları kimi zaman şiddetsizliği bir barış felsefesi olarak benimsememiş yapılar tarafından kullanılabilceği gibi, amacı ve felsefesi pozitif barış olan gruplar veya bireyler kimi zaman açlık grevi veya daha büyük şiddeti önlemek için kendi bedenini kalkan yapmak gibi şiddeti kendilerine yönelttikleri eylemler yapabilirler. Bu durumlarda barış gazetecisine düşen, eylemleri gerçekleştirenlerin yolu nasıl yürüdüklerine bakmaktır. Buna bakarken esas çatışma konusu ve çatışmanın bütün taraflarını görmek, çatışmanın ne hakkında olduğunu eşitsizlikler üzerinden okumak ve olguları şiddetsiz bir şekilde resmetmektir, çünkü bu resmedişin kendisi de pozitif veya negatif barışın parçası olacaktır.

Kiminle?

Şiddete karşı yapılan her şey barış için bir şey yapmaktır. Barış çatışmaya taraf olan herkesle, her kesimi sürece dâhil ederek yol almaktır. Ancak genellikle çatışmanın nedeni olan eşitsiz ilişkide iktidar olan daha fazla görünür ve egemen olduğu için kim sorusuna cevap ararken eşitsizlikleri ve ayrımcılıkları görebilmek gerekir.

Eşitlik ve Ayrımcılık

Ayrımcılık, farklılıkları nedeniyle (cinsiyet, sınıf, yaş, kültür, din, dil, cinsel yönelim, renk, tür, medeni durum gibi), hayatın her hangi bir alanında (sosyal, siyaset, iş ve çalışma yaşamı, kültür, ev içi yaşam gibi) insanlara kısıtlama getirmek veya onları her hangi bir şekilde “ayrı muamele yapmak”, “aşağı görmek” veya “mahrum bırakmak”tır.

Ayrımcılık, eylem aracılığıyla, söz aracılığıyla, eylemsizlik aracılığıyla olabilir. Tanımındaki “muamele yapmak” eylemle, “aşağı görmek” sözle, “mahrum bırakmak” ise eylemsiz olarak yapılan ayrımcılıklara karşılık gelir.

Kanunlar ve insan hakları belgelerinde geçen “ayrımcılık yasası” ve eşitlik madalyonunun iki yüzüdür. Ancak biri basitçe diğerinin görünmesini sağlamaz. Eşitliği nasıl anladığımız ayrımcılığı görmemizin sınırlarını belirler. Toplumun her bireyine eşit muamele ve toplumun her bireyinin kanun önünde eşit olduğu fikri ilk ortaya çıktığında, siyahlar, köleler gibi her insanın insan olarak sayılmadığı dönemde son derece ilerici, güçlendirici ve adalet için harekete geçirici bir fikirdi. Kimi insanların, insan sayılmadığını görünür yaptı ve insanların hepsinin insan olarak görülmesini sağladı. Her reşit bireyin bir oyunun olması, herkesin temel eğitimi alması, herkese doğduğunda aynı şekilde bir kimlik kartı verilmesi gibi uygulamalar herkese aynı muamele yapılması ve kanun önünde herkesin eşit olduğu anlayışının ürünüdür.

Ayrımcılığı nasıl anladığımız, eşitliğin sınırlarını daha fazla eşitlik yönünde geliştirmeye katkı sunabilir. Eşitlik ve ayrımcılık anlayışlarının altında yatan fikir herkesin insan olarak eşit doğduğu ve herkesin insan onuruna yaraşır bir şekilde kendi kapasitesini geliştirebilmesinin ve gerçekleştirmesinin gerektiğidir. Eşit muamele yapma ve kanun önünde eşitlik anlayışından vazgeçilmeksizin eşitlik anlayışının çeşitlenerek derinleşmesi, ayrımcılıkların devam ettiğinin görülmesiyle ve eşit muamele yapma ve kanun önünde eşitlik anlayışının, sorgulanmasıyla gerçekleşti. Herkesin kanun önünde eşit olması ve herkese aynı muamelenin yapılması ekonomik olarak eşit konumlanmamış, güçsüz, marjinalleştirilmiş, şiddete maruz kalan ve kültürü egemen kültürden farklı olanlar için gerçek hayatta eşitlik sağlamadı.

- Bir işin gerektirdiği niteliği gereği eşit muamele yapmamak ayrımcılık sayılmaz. Örneğin, diğer yarışmacı oyunlar gibi örneğin basketbol takımlarının kadın ve erkek takımları olarak ayrılması ayrımcı varsayımlara dayanır ve bunu yeniden üretir. Ancak verili koşullar altında erkek basketbol takımına kadın basketbolcuların alınmaması ayrımcılık sayılmaz.

Eşitlik, herkes için daha fazla eşitlik fikri üzerine kurulduğu için sürekli gelişir, rafine edilir. Yukarıda madalyonun iki yüzü olarak tanımladığımız eşitlik ve ayrımcılığın genel kabul görmüş, uluslararası insan hakları belgelerine geçmiş anlayışlarına vakıf olmadığımızda kimi ayrımcılıkları görüp kimini gözden kaçırabiliriz. Çoğu acılarla dolu tarihsel gelişmeler ve deneyimler sonucu gelişen eşitlik bugün üç değişik şekilde anlaşılmaktadır.

Eşitlik	Ayrımcılık
Aynılık Eşitliği: Herkes insan olması nedeniyle eşittir.	Ayrımcılık: Aynı olanlara aynı muamele yapmamak.
Farklılık eşitliği: Sonuçları itibariyle (fiili) eşitlik için farklı olanların farklı değerlendirilmesi	Ayrımcılık: Farklı olanların farklı değerlendirilmemesi
Pozitif ayrımcılık: Sonuçları itibariyle eşitlik sağlanıncaya kadar farklı olanlar için kota veya kontenjan uygulamak gibi geçici özel önlemler almak	
Dönüştürücü eşitlik: Yapıların farklılıklara yer açacak ve sonuçları itibariyle eşitliği sağlayacak şekilde dönüştürülmesiyle farklılıkların yapıya içeriilmesi yoluyla eşitlik	Çoklu ayrımcılık/Kesişimsellik: Kadınlara ayrımcılık yapılmaması + engellilere ayrımcılık yapılmaması, engelli kadınlara ayrımcılık olmadığı anlamına gelmez. Kadın olmak ve engelli olmak farklı ezilme biçimleridir. İkisi birlikte değerlendirilmediğinde iki ayrımcılığın kesişiminde kalan engelli kadınların maruz kaldığı ayrımcılıklar.

Ayrımcılık hemen görünebilir. Buna doğrudan veya açık ayrımcılık diyoruz. Örneğin, «bayan bulaşıkçı» veya «erkek şoför» aranıyor ilanlarını gördüğümüzde aynılık eşitliği anlayışıyla bunun bir ayrımcılık olduğunu hemen anlayabiliriz. Bulaşık yıkama veya vasıta kullanma sadece bir cinsiyetin yapabildiği ve değiştirilemez, geliştirilemez yetenekler değildir. İlanların arkasında yatan anlayış cinsiyetçi anlayıştır. Bu tür ayrımcılığa doğrudan ayrımcılık, yani kategorik olarak bir grubun önyargılar nedeniyle dışlanması diyoruz. Söz konusu ilanlarda kanaatler dışında her hangi bir somut veriye dayanmaksızın erkek veya kadın bir işi yapamaz ilan edilmiş oluyor.

Doğrudan ayrımcılık Anayasada yasaklanmıştır.

- Seçme ve seçilme yaşlarının aynı olmaması
- Nüfusa kayıtlı olduğu yer nedeniyle işe alınma
- Bekâr olmak nedeniyle ev kiralayamama
- Eşcinsel olmak nedeniyle işten çıkarılma
- HIV pozitif olmak nedeniyle hastaneye alınmama
- Etek boyu nedeniyle tacize maruz kalma

Kimi ayrımcılık biçimleri hemen gözlemlenebilir değildir çünkü bir bağlamda herkese aynı muamele yapılmasına rağmen ortaya çıkar. Kanunlarca yasaklanmıştır, ama ayrımcılık yapıldığını göstermek “bayan bulaşıkçı aranıyor” ilanında olduğundan daha zordur. Süreçlerin ürettiği sonuçlara bakarak ayrımcılığı görebiliriz.

- Engelliler arasında okur-yazarlığın düşük olması
- Çalışanların daha çok kadın olduğu iş yerlerinde yöneticilerin erkek olması
- Şehir merkezlerinde dolaşan yaşlıların sayısının az olması
- Mühendislik bölümlerinde erkeklerin oranının yüksek olması

Eşitsizliklerin olduğu bir dünyada herkese aynı muameleyi yapmak ilgili bağlam dışında eşitsiz olanlar arasında ayrım-

cılıkla sonuçlanır. Bu yüzden farklı olanlara aynı muameleyi yaparak gerçek hayatta eşitliği sağlayamıyoruz fikri üzerine kurulu farklılık eşitliği benimsenmiştir. Farklılık eşitliğinin benimsediği eşitlik yaratıcı aracı pozitif ayrımcılık veya geçici özel önlem denilen kota/kontenjan uygulamalarıdır. Ülkemizde pozitif ayrımcılık genellikle yanlış anlaşılmakta, doğrudan veya açık ayrımcılık durumları veya sonuçları itibariyle eşitsizlik üreten kayırmacılık pozitif ayrımcılık olarak sunulmaktadır. Örneğin, kadınlara özel plaj veya spor olanaklarının sunulması uygulaması pozitif ayrımcılık olarak sunulmaktadır. Kadınların hiç spor yapmadığı bir durumda kadınları spor yapmaya özendirmek için kadınlar kendilerine özel spor salonu yoksa bile spor yapmalarını sağlamak perspektifiyle, geçici bir süre için kadınlara özel spor salonu açılması pozitif ayrımcılıktır. Kadınlara ayrılan bu özel alan süreklilik kazandığı zaman cinsiyete dayalı ayrımcılık olacaktır.

Farklılık eşitliğinin genellikle var olan yapıya ekleme yapılarak farklılıklar içerilmeye çalışıldığı için dönüştürücü etki yapamaması üzerine, farklılık eşitliği ve geçici özel önlemlerin birden fazla eşitsizliğin taşıyıcıları için daha da eşitsizlik yaratıcı etkileri olabildiği gözlemlenmiş ve dönüştürücü eşitlik anlayışı benimsenmiştir. Dönüştürücü eşitlik yapıların herkesi birlikte içerecek şekilde dönüştürülmesini hedefler. Örneğin kadınların spor salonlarına gitmemelerinin nedeninin oradaki erkeklerin yaklaşımları yüzünden kendilerini rahat hissetmemeleri ise erkeklerin kadınlara bu bağlamdaki yaklaşımlarını karşılaşmaları artırarak önyargıları dönüştürmek hedeflenir. Kadınlar gibi engellilerin ve yaşlıların da spor salonlarını kullanmalarında eksiklik varsa spor salonlarının yapısı herkesin hep birlikte kullanımına uygun şekilde dönüştürülmesiyle eşitlik sağlanır.

Kiminle?

Kiminle barış sorusunun cevabı, “çatışmaya taraf olan herkes”ledir. Ancak “herkes” içinde ortak kesen toplumsal cinsiyettir. Toplumsal cinsiyet, kavramın gelişim tarihi içinde aşağıdaki tabloda sunulduğu gibi değişik şekillerde anlaşılmıştır.

Toplumsal Cinsiyet

Toplumsal cinsiyet kadın ve erkek arasındaki sosyal farklılıklara dayanır, ama sosyal farklılıkların çoğu doğustandır.

Toplumsal cinsiyet kadın demektir.

Kadın-erkek arasındaki değişmez biyolojik farklılıklara cinsiyet, toplumsal rollerden kaynaklı farklılıklara toplumsal cinsiyet denir.

Biyolojik farklılıklar değişmez, ama toplumsal cinsiyet, kadın ve erkeğe atfedilen rollerin yanı sıra, sınıf, kültür, etnik, yaş, engellilik, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği gibi farklılıkları içerir.

Sınıf, kültür, etnisite, yaş, engellilik, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği gibi farklılıklar, iktidar ilişkileri içinde kurgulanır, iktidar ilişkilerinin işleyişine göre farklı deneyimlenir ve her eylem aracılığıyla yeniden üretilir.

Yukarıdaki ilk anlayış en eski anlayıştır. Bilimsel dayanağı olmadığı gibi fikrin kendisi kadın erkek arasındaki kategorik farklılıkları bütünüyle doğallaştırmakta ve dolayısıyla cinsiyete dayalı ayrımcılığı görünmez yapmaya aracılık etmekte ve meşrulaştırmaktadır. Bu tanım her hangi bir eşitlik anlayışına dayanmaz.

Toplumsal cinsiyeti sadece kadın olarak anlamak 1970'ler ve 1980'lerde en yaygın anlayış biçimidir. Özellikle farklılık eşitliği ve buna dayanarak gelişmiş olan pek çok mekanizmanın ortaya çıkmasına aracılık etmesi nedeniyle üretken olmuş bir fikirdir. Ancak ne kavramın ortaya çıkmasında ne de üretken olduğu dönem dışında toplumsal cinsiyet sadece kadın anlamına gelmemiştir.

Üçüncü tanım, ikincisiyle birlikte gelişmiştir ve birlikte üretken olmuşlardır. Ancak rollerdeki farklılıklara dayalı anlayışın toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlikleri açıklamadaki sınırı 1970'lerden beri sorgulanmış, ana konunun tarihsel olarak eşitsiz konumlanan iktidar ilişkiler düzeni olduğu insan hakları belgelerince de kabul edilmiştir.

Dördüncü ve beşinci tanımlar olumlu barış, yapısal ve kültürel şiddet tanımlarıyla uyumludur.

Birinci dışında hangi toplumsal cinsiyet tanımı benimsenirse benimsensin, hangi eşitlik anlayışı benimsenirse benimsensin, barış gazetecisinin haberini yaparken sorması gereken soru, "kadınlar nerede?"den başlayarak yaşlı erkekler nerede, yaşlı kadınlar nerede, oğlan çocuklar nerede, kız çocukları nerede, engelli kadınlar nerede, engelli kız çocukları nerede, eşcinsel erkekler nerede gibi çoklu farklılıkların görünmesini sağlayacak sorulardır.

BARIŞ GAZETECİLİĞİ

Derleyen: Sevna Somuncuoğlu

Gazetecinin sorumluluğu: Gazeteci, basın özgürlüğünü, halkın doğru haber alma, bilgi edinme hakkı adına dürüst biçimde kullanır. Bu amaçla her türlü sansür ve oto sansürle mücadele etmeli, halkı da bu yönde bilgilendirmelidir. Gazetecinin halka karşı sorumluluğu, başta işverenine ve kamu otoritelerine karşı olmak üzere, öteki tüm sorumluluklardan önce gelir. Bilgi ve haber ile özgür düşünce, herhangi bir ticari mal ve hizmetten farklı olarak toplumsal bir nitelik taşır.

Gazeteci, ilettiği haber ve bilginin sorumluluğunu üstlenir ve paylaşır. Gazetecinin özgürlüğünün içeriğini ve sınırlarını, öncelikle sorumlulukları ile meslek ilkeleri belirler.

Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi

24 Temmuz 1960

Basın hürdür, sansür edilemez. Basımevi kurmak izin alma ve mali teminat yatırma şartına bağlanamaz.

TC Anayasası Madde 28

“Basın özgürlüğü, özgürlüklerin büyük kalelerinden biridir ve hiçbir zaman müstebit (baskıcı) hükümetler dışında bir yönetim onu kısıtlayamaz.”

**Virginia Haklar Bildirisi’nin
Madde 12**

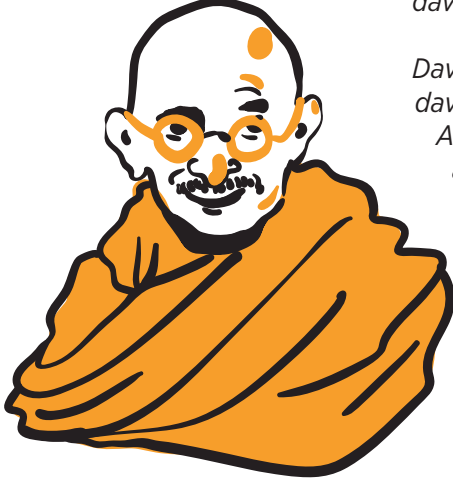
*Olumlu düşünün; Çünkü düşünceleriniz
sözleriniz olur.*

*Sözleriniz olumlu olsun; Çünkü sözleriniz
davranışlarınız olur.*

*Davranışlarınız olumlu olsun; Çünkü
davranışlarınız alışkanlıklarınız olur.
Alışkanlıklarınız olumlu olsun; Çünkü
alışkanlıklarınız değerleriniz olur.*

*Değerleriniz olumlu olsun; Çünkü
değerleriniz kaderiniz olur.*

Gandi

*Kardeşim sen düşünceden ibaretsin
Geriye kalan et ve kemiksin
Gül düşünürsün gülistan olursun Diken
düşünürsün dikenlik olursun*

Mevlana

Gazetecilik mesleğinin ilkelerini belirleyen pek çok norm vardır. UNESCO Anayasası, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, BM Uluslararası Düzeltme Hakkı Sözleşmesi, Birleşmiş Milletler İletişim Özgürlüğü Taslak Bildirgesi, Avrupa İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerinin Korunması Sözleşmesi, Avrupa Sosyal Şartı, Her Türlü Irk Ayırımının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Sözleşme, Siyasal Haklar ve Yurttaşlık Hakları Sözleşmesi, Kültürel, Ekonomik ve Sosyal Haklara İlişkin Anlaşma, UNESCO Temel İlkeler Bildirgesi, Avrupa Konseyi Anlatım ve Bilgi Özgürlüğü Bildirgesi, Uluslararası Gazeteciler Federasyonu Bildirgesi iletişim hak ve özgürlüklerini savunan ve bu alanda belirli kurallara uyulmasını öngüten belgelerdir.

UNESCO'nun 28 Kasım 1978 yayınladığı “Kitle İletişim Araçları Temel İlkeler Bildirgesi” özellikle vurgulanmalı. Bu bildirgenin 3. Maddesi:

“Kitle İletişim Araçları (medya) barışın ve uluslararası anlayışın güçlendirilmesine ve ırkçılığa, ırk ayrımcılığına ve savaş kışkırtıcılığına karşı konulmasına katkı koymak zorundadır” der.

Ülkemizde de 14 Şubat 1952’de Uluslararası Basın Enstitüsü’nün ilkelerinin geçerli olması için Türkiye Gazeteciler Cemiyeti (TGC), “Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi” adı altında bir metin hazırladı. 24 Temmuz 1960 tarihinde Türkiye Gazeteciler Cemiyeti ile Türkiye Gazeteciler Sendikası’nın ortak girişimi sonucu düzenlenen törenle, gazeteciler ve yayın kuruluşları temsilcileri tarafından imzalandı.

Aşağıda, bu bildirmedeki özellikle vurgulamak istediğimiz ilkeler yer almakta:

- Gazeteci; her türden şiddeti haklı gösterici, özendirici ve kışkırtan yayın yapamaz.

- Başta barış, demokrasi ve insan hakları olmak üzere, insanlığın evrensel değerlerini, çok sesliliği, farklılıklara saygıyı savunur.
- Milliyet, ırk, etnisite, cinsiyet, dil, din, sınıf ve felsefi inanç ayrımcılığı yapmadan tüm ulusların, tüm halkların ve tüm bireylerin haklarını ve saygınlığını tanır.
- İnsanlar, topluluklar ve uluslar arasında nefreti, düşmanlığı körükleyici yayından kaçınır.
- Bir ulusun, bir topluluğun ve bireylerin kültürel değerlerini ve inançlarını (veya inançsızlığını) doğrudan saldırı konusu yapamaz.

Peki, gazeteciler için hem uluslararası hem ulusal bu normlar varken günümüzde hem ana akım hem de yerel medyada bu ilke ve normlara uygun haber okuyor ya da seyredebiliyor muyuz?

Neden?

Günümüzde milliyetçilik, ırkçılık, etnik köken ve din gibi konular, bu konular nedeniyle yaşanan savaş ve çatışmalarla ilgili haberlere hemen her gün gazete ve televizyonlarda sıklıkla rastlıyoruz. Gazeteciler bu tür haberlerin sunumunda her zaman problemler yaşıyor.

Bu problemler iki şekilde özetlenebilir: Birincisi gazetecilik pratiği sırasında mesleki ve etik kodların ihlal edilerek savaşçı bir söylemin bilinçsizce yaygınlaştırılması ve yanlış/eksik bilgilerle kamuoyunun yanlış yönlendirilmesi. İkincisi ise savaş ve çatışma durumunda gazetecinin kendisini otomatikman ülkesinin bağlı olduğu topluluğun, ırkın, dinin veya etnik grubun bir neferi olarak gördüğü, taraflı ve propagandist haber-cilik yaptığı durumlardır.

Peki, ne yapılabilir?

Bir tercih olarak “Barış Gazeteciliği”.

Barış gazeteciliğinin tarihine bakacak olursak ilk karşılaştığımız isim Johan Galtung’tur. “Barış Gazeteciliği” terimini ilk kez 70’lerde kullanmıştır. Savaş/Şiddet gazeteciliğinin birçok yönden spor gazeteciliğinin varsayımlarına dayandığını gözlemlemiş, iki taraftan yalnızca birinin kazanacağı bir yarışmadaki gibi, savaş gazeteciliğinde de “yalnızca kazanmaya” odaklanıldığına dikkati çekmiştir.

Galtung, haberciye “Kaç kişi öldü?”, “Kim kazanıyor?” sorularının yanı sıra iki soru daha sormalarını tavsiye eder; “Çatışma ne hakkında?” ve “Olası çözümler neler?” Ve ekler, **“Şiddet bir belirtidir, çatışma ise insan özelliği ve barış da bir durum değil süreçtir.”** Tıpkı sağlık meselelerinde olduğu gibi; “Ağrı bir belirtidir, hastalık ise bir insan özelliği ve tedavi de çok aşamalı bir süreçtir.”

Galtung’a göre haberler iki yaklaşımla verilebilir; “Ya Barış/Çatışma haberciliği ya da Şavaş/Şiddet haberciliği.” 1970’lerdeki bu ilk tanımlamalardan sonra Annabel McGoldrick ve Jake Lynch, 2000’li yıllarda barış gazeteciliğini, “Olayların çerçevesini daha geniş, adil ve doğru veren ve çatışma-çözüm ilkelerini benimseyip dönüşüm sağlayan gazetecilik” olarak tanımlamıştır. **“Barış Gazeteciliği, editörlerin ve muhabirlerin, hangi hikâyeleri başlığa çekip, onları nasıl işleyeceklerine dair seçimlerinde toplum için fırsatlar doğuracak şekilde düşünmeleri ve çatışmaları şiddet dışı yaklaşımlarla değerlendirmeleridir”** demişlerdir.

Bu yaklaşıma verilen ismin bir önemi olmadığını da vurgulayarak çeşitli isim önerileri getirmişlerdir. Barış gazeteciliği yerine, çözüm, yeni, değişim, kalkınma v.b. gazeteciliği de

denebilir. Ancak bu gazeteciliğin önemli ayırıcı özelliği çatışma-çözüm ilkelerini benimsemesidir.

Çatışma

Çatışma en az iki taraf arsında oluşur ancak çoğu zaman sadece iki taraf olduğu yanlışına düşülür. Oysa çatışmadan farklı farklı etkilenen ya da çözüm üreten taraflar olabileceği unutulmamalıdır. Çatışma en kısa tanımıyla; birbiri ile uyuşmaz amaçlar peşinde koşan tarafların, diğer tarafın amacına ulaşmasını engelleyerek kendi amacına ulaşma sürecidir.

Bu tanım bize gayet açık bir biçimde şiddet ve çatışmanın aynı şey olmadığını göstermekte. **Her çatışmanın şiddetle sonuçlanmayacağı ve iyi yönetildiğinde barışçıl çözümler elde edilebileceği akılda tutulmalıdır.** Dolayısıyla çatışmanın sonuçları pozitif ve yapıcı olabilir. Bu tamamen sürecin nasıl bir yaklaşımla yönetildiğine bağlıdır.

Çatışmalar genellikle şu durumlarda ortaya çıkar:

- Kaynaklar kıtsa,
- Taraflar arasında iletişim yoksa,
- Taraflar birbirleri hakkında yanlış, önyargılı algıya sahip-seler,
- Güven yoksa,
- Geçmişten gelen çözülmemiş meseleler varsa,
- Taraflar için birbirlerinin kıymeti yoksa,
- Güç, iktidar eşitsiz dağılmışsa.

Olaya dahil olan taraflar kendi istedikleri hedefe ulaşmaya çalışacaklardır. Ancak bu hedef diğer tarafların hedefleri ile uyuşma göstermediğinde farklı yöntemlerle çatışmaya müdahale edilebilir. Bu yöntemler farklı sonuçlar doğuracaktır. Olası sonuçları düşündüğümüzde karşımıza çıkacak farklı durumları şöyle özetleyebiliriz:

- Bir taraf galip gelir.
- Bir taraf çekilir.
- Anlaşmaya varılır.
- Her taraf kazanır.

Bir odada 10 kişiyiz ve sadece oturacak bir tek sandalye var. Kısa süre içinde sandalyeye kimin oturacağı konusunda bir çatışma yaşanacaktır. Eğer en zorba ve en güçlü kişi sandalyeye oturup diğerlerini sindirirse tek tarafın galip geldiği bir sonuçla karşılaşırız. Aman bir tatsızlık çıkmasın diyen taraflar taleplerinden vazgeçtiklerinde ortada çatışma da kalmaz. Eğer taraflar durumu konuşup sıra ile sandalyeye oturma kararı alırlarsa durum anlaşma ile çözüme ulaşır ama ne kadar böyle süreceği belli değildir. Ancak odadaki herkes karar alıp yerde oturmaya başlar ya da neden burada 10 sandalye yok deyip 9 sandalye daha talep edip elde ederse çatışma gelişmeye yönelik olumlu ve herkesin kazandığı bir sonuca ulaşır.

Çatışmaya rekabetçi bir yaklaşımla çözüm ararsak; sadece bir tarafın kazandığı, taraflar arası rekabetin arttığı ve birbirlerine karşı çalışmanın körüklendiği, galip gelme duygusunun bilendiği, güven yoksunluğunun geliştiği, maliyetlerin arttığı ve ilişkilerin gerildiği bir ortam yaratırız. Sonuç ise en iyi ihtimalle **"yatışma"** olur ama bir çözümünden söz edemeyiz.

Ortak çalışmaya dayalı yaklaşımlarla çözüm ararsak; her tarafın kazandığı, tarafların birlikte çalıştığı, problemleri birlikte irdeledikleri, yüksek düzeyde iletişimin geliştiği, güvenin arttığı, ilişkilerin geliştiği bir ortam yaratırız. Sonuç olarak da karşılıklı tatminkâr çözüm ve değişim elde ederiz.

Peki, gazeteciler olarak **"çatışma çözümü"** yaklaşımını haberciliğe nasıl uyarlarız?

Her zamanki 5N 1K kuralına bazı sorular ekleyerek.

Kim?

- Çatışma kimleri etkiliyor; nihai kazanan kim?
- Bu bağlamda güç, nüfuz ve servet açısından tarafların bir-biriyle ilişkisi ne?

Ne?

- Anlaşmazlığa yol açan ne?
- Ne oldu da şu anda gündeme geldi?
- Tarafların ne gibi sorunları çözmeleri gerekiyor?

Ne zaman?

- Çatışma ne zaman başladı?
- Çatışmaya yol açan koşullar ne kadar zamandır var?

Nerede?

- Anlaşmazlık yüzünden hangi bölgeler ya da politik alanlar etkileniyor?
- Başka yerlerde benzer sorunlar nasıl ele alınıyor?

Neden?

Taraflar neden karşı karşıya geliyor?

Buna yol açan hangi ihtiyaçlar, çıkarlar, korkular ya da düşünceler söz konusu?

Nasıl?

Nasıl çözüm bulacaklar; pazarlıkla, dışarıdan müdahaleyle, arabuluculukla, tarafların birbirini dinlemesini sağlayarak, mahkemeye giderek, silahlı çatışmaya girerek mi? Seçilen yöntemin yarar ve zararları neler?

Seçenekler...ortak zemin

Bu soruların yanında iki meseleyi de göz önüne almakta fayda olabilir.

Seçenekler...

Taraflar hangi seçenekleri inceledi? Belirlenen atışma konularıyla bu seçenekler nasıl ilişkilendiriliyor?

Ortak Zemin...

Taraflar arasında ne gibi bir ortak zemin mevcut? şimdiye kadar hangi konularda anlaşma sağlandı?

"Gazeteciler sorunun mu, çözümün mü taraflı olacaklarına karar vermelidirler."

Barış gazeteciliğinin 1970'lerden bu yana gelişimine baktığımızda karşımıza bir önemli isim daha çıkıyor. Sir Robin Christopher önemli bir konuyu gündeme getirmiş ve "Gazeteciler sorunun mu, çözümün mü taraflı olacaklarına karar vermelidirler." demiştir. Soruya kendisi hiç tereddüt etmeden, "Barış gazetecilerinin çözümünden yana olmaları, çözümünden yana rol oynamaları gerekir." diye cevap vermiştir.

İşte yukarıda kısaca özetlediğimiz "atışma çözümü" yaklaşımı, çözümünden yana gazetecilik yapmak isteyenler için yol gösterici olacaktır.

Samuel Peleg Barış gazeteciliği hakkında: "Barış Gazeteciliği iyi gazetecilikten ibaret değildir; farklı bir gazeteciliktir. Ve bu farklılık, özellikle de çatışma ve şiddet söz konusu olduğunda sadece ince ayrıntılarda ve vurgularda değil, içerikte de geleneksel haber öyküleştirmesinden kopuşu ifade eden, özünde bir farklılıktır." demiştir.

Kısaca barış gazetecisi; **görüleni değil, görülmesi gerekeni haberleştirmek için çaba sarfeder. Temel uğraşısı gerçekliği yansıtmak değil onu keşfetmek ve saklı olanı ortaya çıkartmaktır.**

Bunu yaparken okuyucusunu manipüle etmez ancak ilgisini besler ve gözetir.

Barış gazeteciliği; haberciliğe yeni bir bakış açısıyla yaklaşmaktır ve bazı ilkeler doğrultusunda bu yaklaşımı okuyucusuna iletir. McGoldrick ve Lynch'e göre temel ilkeler üzerine kurulan bu yaklaşımı 18 maddede özetlemek mümkün.

Barış Gazeteciliğinin 18 İlkesi:

- **Geleneksel gazetecilik, çatışmayı bir şey için mücadele eden iki taraftan oluşuyormuş gibi gösterir.** Bu şekilde gösterildiğinde bunun beklenen sonucu bir tarafın kazanması diğer tarafın kaybetmesidir. Barış gazeteciliğinde ise tarafları farklı ve her birini birden çok amacı olan küçük gruplar halinde algılayıp çözüm için yaratıcı potansiyeli ortaya çıkarmak önemlidir.
- **“Biz” ve “öteki” gibi keskin ayrımlar yapmaktan kaçının.** Bu durum çatışmanın diğer taraflarının “tehdit” olarak gösterilmesine ve sonuç olarak şiddetin meşru kılınmasına aracılık edecektir. Bunun yerine “biz”deki “öteki”leri ya da “öteki”lerdeki “biz”i arayın. Bir taraf kendisini “iyi olan” olarak sunuyorsa eylemlerinin “kötü” olarak sunulan taraftan ne kadar farklı olduğunu sorgulayın.

“Çatışmadan çıkarı olan kimlerdir?” sorusunu sorun.

- Çatışma yalnızca şiddetin gerçekleştiği yerde ve zamanda varmış gibi davranmaktan kaçının. Aynı zamanda şiddet yalnızca çatışmanın olduğu yerde ve zamanda varmış gibi davranmaktan da kaçının. Bunun yerine, şimdi ve gelecekte başka yerlerdeki insanlarla olan bağların ve sonuçların izlerini sürmeye çalışın. **“Çatışmadan çıkarı olan kimlerdir?” sorusunu sorun.**

- **Şiddet eylemini (savaş gibi) yalnızca görünür etkileri/ sonuçları bakımından değerlendirmeyin.** Bunun yerine, örneğin, psikolojik hasar ya da travmanın uzun vadede sonuçlarına, buna maruz kalanların gelecekte başka insanlara ya da bir grup olarak başka gruplara ya da ülkelere şiddet uygulayacağı ihtimali gibi şiddetin görünmeyen etkileri hakkında da haber yapmaya çalışın.
- **Tarafların kendilerini yalnızca liderlerinin bildik açıklamalarını ve konumlarını tekrarlayarak ifade etmelerine izin vermekten kaçının.** Bunun yerine kendinize daha derinlikli hedefler belirleyin. Örneğin, gündelik hayatta insanların çatışmadan nasıl etkilendiğini, neyin değişmesini istediklerini, istedikleri değişikliklerin gerçekleşmesinin tek ya da en iyi yolunun liderlerinin belirlediği yol olup olmadığını sorgulayan haberler yapın. Bu yolla, taraflar amaçlarını dile getirmek yönünde güçlendirilmiş olacak ve daha yaratıcı sonuçlar alınmasını mümkün kılacaktır.
- **Sürekli olarak tarafları bölen şeylere ve tarafların farklı taleplerine odaklanmaktan kaçının.** Bunun yerine ortak anlayış yaratabilecek sorular sormaya, bazı amaçların paylaşılabileceğini ya da en azından uyumlu olabileceğini gösteren haberler yapmaya çalışın.
- **Yalnızca şiddet eylemlerini haber yapmaktan kaçının. Diğer başka her şeyi dışlarsanız şiddetin tek açıklamasının bir önceki şiddet olduğunu (intikam) ve tek çözümü daha çok şiddet uygulamak (cezalandırma) olduğunu ileri sürmüş olursunuz.** Bunun yerine şiddeti ortaya çıkaran koşulları açıklayabilmek için insanların gündelik yaşamlarında nasıl engellenmiş ve yoksun bırakılmış olduğunu göstermeye çalışın. Çatışmanın sonuçlarından etkilenen kadınlara, erkeklere, çocuklara da bakmak gerekir.

- **Şiddetin ve çatışmanın sorumlusu olarak bir tarafı suçlamaktan kaçının.** Bunun yerine ortak sorunların nasıl tarafların hiçbir şekilde niyet etmedikleri/arzulamadıkları sonuçlara yol açabileceğini görmeye çalışın.

Çözüm, kötülerini cezalandırmaktan mı geçmektedir?

- Yalnızca bir tarafın acılarına, korkularına ve üzüntülerine odaklanmayın. Bu yöntem tarafları “kötüler”, “kurbanlar” şeklinde ayırır ve çözümün “kötülerini” cezalandırmaktan geçtiğini ileri sürer. Bunun yerine, tarafların acılarına, korkularına ve üzüntülerine eşit derecede önem verin.
- “Harap olmuş”, “savunmasız”, “acıkl”, “dokunaklı”, “trajedi” gibi “kurbanlaştırıcı” bir dil kullanmaktan kaçının. Bu insanları güçsüzleştirir ve değişim olanaklarını sınırlar. Bunun yerine insanların neler yaptıklarına ve yapabileceklerine odaklanan haberler yapın. **Yalnızca ne hissettiklerini sormayın, sorunlarla nasıl mücadele ettiklerini ve ne düşündüklerini de sorun.** Çözüm önerileri varsa dinleyin.
- İnsanlara ne olduğunu betimlerken duygu odaklı sözcüklerin özensiz kullanımından kaçının. Bunun yerine bildiğimiz şeylerle ilgili doğru ve titiz olun. **Acıları önemsizleştirmeyin ancak en kuvvetli dili en vahim durumlar için kullanmaya çalışın.** Aksi halde şiddeti arttıran orantısız tepkilerin meşrulaştırılmasına yol açmış olursunuz.
- “Vahşi”, “zalim”, “barbar”, “saldırgan” gibi düşmanlaştırıcı sıfatlar kullanmaktan kaçının. Bu sıfatlar bir tarafın yaptığını diğer tarafın gözünden betimlemeye yarar. Bunları kullanmak gazeteciyi çatışmanın “taraf”ı haline getirir ve şiddetin yükselişini meşrulaştırılmasına aracılık etmiş olur. **Bunun yerine haberleştirirken olayla ilgili her türlü bilgiye başvurulmalı ve bunların güvenilirliği de sorgulanmalıdır.**

Farklı barış yaklaşımlarını egemen konumlarla uyuşmuyor diye görmezden gelmeyin.

- “Terörist”, “aşırılıkçı”, “fanatik” ya da “köktenci” gibi sıfatlar kullanmaktan kaçının. Bunlar her zaman iki taraf olduğu fikri üzerine kuruludur. Bu durum “biz”im “öteki”lere ilişkin tanımlamalarımızdır. Hiç kimse bu sıfatları kendini tanımlamak için kullanmaz. Bunları kullanan gazeteci taraf tutuyor demektir. **Bunun yerine kişilerin kendilerine verdikleri isimleri kullanın ya da özenli bir dil kullanın.**
- **Yalnızca bir tarafın insan hakları ihlallerine ve işledikleri suçlara odaklanmayın.** Bunun yerine tüm haksızlık yapanları adlandıran ve çatışmadaki tüm tarafların suçlama ve iddialarını eşit derecede ciddiye alan bir yaklaşım benimseyin. Suçlama ve iddiaları ciddiye almak bunların doğru olduğunu kabul etmek değil, aksine iddiaların varlığını destekleyecek kanıtların ortaya çıkarılmasında eşit derecede çaba göstermek, mağdurlara eşit derecede saygı göstermek ve haksızlık yapanları ortaya çıkarıp cezalandırılmalarına eşit derecede önem vermek demektir.
- **Bir görüşü ya da iddiayı kanıtlanmış doğruymuş gibi göstermekten kaçınin.** Bunun yerine izleyiciye ya da okura kimin ne söylediğini aktarın.
- Bir taraftaki liderlerin çözüm önermesini beklemekten kaçınin. Bunun yerine nereden gelirse gelsin tüm barış girişimlerini keşfetmeye çalışın. **Farklı barış yaklaşımlarını egemen konumlarla uyuşmuyor diye görmezden gelmeyin.**
- **Liderlerin imzaladığı, askeri zafer ya da ateşkes getiren belgeleri mutlaka barış getirecekmiş gibi değerlendirmekten kaçınin.** Bunun yerine halen çözülmemiş ve gelecekte insanları başka şiddet eylemlerine yöneltebile-

cek konularla ilgili haber yapın. Toplumdaki kalkınmayla ilgili ve yapısal sorunların çözülmesi, barış kültürünün yaratılması ve çatışmayı şiddetsiz bir şekilde çözecek yöntemlerin geliştirilmesi için neler yapıldığına odaklanın.

- **Barış gazeteciliğini yaparken aynı zamanda barış kültürünü de kurduğunuzu unutmayın.**

18 ilkemizi aklımızda tutarak bir örnek üzerlerinden farklı yaklaşımları değerlendirelim.

A ve B arasında TANSİYON ve ANLAŞMAZLIK gitgide tırmanıyor fakat henüz fiziksel bir şiddet gözlenmiyor. Direkt ya da açık şiddet yok.

Seçenek 1- Haber değeri yok denir ve haber yapılmaz.

Eğer kimse onları dinlemiyor gibi hissedерlerse çatışma yoğunlaşabilir. Biri onları dinleyene kadar eylemlerini şiddet içerecek şekilde yükseltebilirler. Bu durumda haber yapmadan önce şiddetin patlak vermesini bekleyerek, insanların dertlerine dikkat çekmek için şiddet kullanmaları gerektiği mesajı verme riskine gireriz.

Seçenek 2- Geleneksel ya da günümüz habercilik yaklaşımı ile haberleştirilir.

A ve B arasındaki çatışma “haber değeri taşıması” açısından bir kan banyosu gibi sunulur. Bu kez her bir tarafın diğerine olan korkusunu ya da güvensizliğini ateşleme ve partizan algılarını güçlendirme riski yaratırız.

Seçenek 3- Barış Gazeteciliği Yaklaşımı:

Haber yapmadan önce “A ve B şiddetin gelişmesi olasılığını nasıl görüyorlar” sorusunun yanıtını ararız. Dahası korkularını, küskünlüklerini ve dertlerini nasıl ifade ettiklerini sorarız.

Dahası bu durumun, A ve B'nin birbirleriyle ilişki kurmaktan çekinmelerine, insanlara iş verirken ve insanlarla anlaşma yaparken ayrımcılığa (yapısal şiddet) ya da birbirlerini aşağılamalarına ya da iftira atmalarına (kültürel şiddet) yol açıp açmadığını araştırırız.

Haberimizi yaparken de halk tabanında anlayışı yaymak, önyargıları kırmak ve birlikte yaşamanın yolları hakkında diyaloga zorlamak için bireysel olarak çalışanlar var ise onların sesi oluruz.

Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Barış Gazeteciliği

Barış; zamana yayılır, bir süreçtir ve ilmek ilmek dokunur. **Genellikle gündelik hayatın, barışın dokunması kadınların işidir. Ancak kadınlar ölmedikçe, tecavüz kurbanı olmadıkça haber olmazlar.**

Global Media Monitoring (Dünya Medya İzleme) çalışması 1995-2015 yılları arasında gerçekleştirilmiştir. 1995 yılında 71 ülkenin katılımı 2015'te 141 ülkeye ulaşmıştır. Elde edilen veriler ışığında medyanın cinsiyetçi ve ayrımcı dili ve yaklaşımı bütün ülkelerde hemen hemen aynı gözlenmiştir.

Raporlar gösteriyor ki insanların yalnızca %24'ü basılı medya, radyo ve televizyonda kadınlar hakkındaki haberleri duyuyor ya da okuyor. Bunun aksine, **haberlerdeki insanların %76'sı -neredeyse 4 kişiden 3'ü- erkek.**

Bu sırada; barış (%64), kalkınma (%59), savaş (%56) ve toplumsal cinsiyet temelli şiddet (%56) üzerine hikâyelerin büyük bir kısmı toplumsal cinsiyet önyargılarını pekiştiriyor.

Bu bulgular, haber medyasında ve gazetecilik alanında -barış gazeteciliği dahil- toplumsal cinsiyet perspektifinin işlenmesinin zorunlu bir ihtiyaç olduğunu onaylıyor.

Kurban / Kutsal / ikincil / Nesne ya da Yok

Medyada kadınlar var ancak bazı kalıpların dışında onları görmek mümkün değil. Kadınlar medyada “kurban” olarak varlar. Yani mağduriyetlerimize geleneksel/meşru kılıflar aranarak haberleştiriliyor. Ya da “kutsal” olma özelliğimize vurgu yapılarak varız. Başrolümüzün annelik ve iyi eş olduğu dayatılarak haberleştiriliyor. Eğer bunlardan azade bir haber konuşsak ille de “ikincil” olarak sunuluyoruz, yani kimliklerimiz erkekler üzerinden tarif ediliyor. Birinin kızı, birinin karısı ya da birinin annesi olarak. Tabi en büyük temsiliyetimiz “nesne” olarak. Bedenlerimiz üzerinden yürütülen cinsiyetçi politikalarla anılarak. Arka sayfa güzeli olarak varız. Çoğu zaman ise “yok” olarak yani medyada hiç yer alamayarak...

Oysa medya sahip olduğu güçle toplumsal cinsiyet eşitsizliğini yeniden üreten bir araç olmak yerine, bu eşitliği gerçekleştirme hedefine katkıda bulunmak için önemli bir mücadele alanı ve aracı olmalıdır. Toplumsal cinsiyet duyarlılığıyla kendine özgü özdenetim politikaları ve kurum içi izleme mekanizmaları oluşturmalı. Çalışanlar her olay ve olguyu ve durumu toplumsal cinsiyet açısından irdelemeye yönlendirilmeli.

Barış Gazeteciliğine Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısı Kazandırmak

Barış Gazeteciliğine Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısı Kazandırmak, Barış gazeteciliğini “cinsiyetlendirmek” sadece hikâyeye kadının sesini getirmek, kadın açısını bulmak ya da bir kadın gazeteciye “toplumsal cinsiyet” hikayeleriyle görevlendirmek değildir.

“Kadınların değişimin özneleri ve barış yapımcılar olarak cesaretini, liderliğini, direncini ve iyileşmelerini yansıtan hikayeleri haber yapmalıyız.”

Kadınların otomatik olarak toplumsal cinsiyet meselelerine duyarlı ya da bu meselelerle ilgili olmaları beklenemez. Hem erkeklerin hem kadınların çalışmalarında toplumsal cinsiyet farkındalığını ve duyarlılığını edinmeleri gerekmektedir.

Tersten basmakalıplaştırmamak için dikkatli olmalıyız, yani kadınları basitçe pasif mağdurlar ya da acı çekenler olarak görmemeliyiz. Ek olarak, kadınların değişimin öznelere ve barış yapıcılar olarak cesaretini, liderliğini, direncini ve iyileşmelerini yansıtan hikayeleri haber yapmalıyız.

Kadınlar dünya nüfusunun yarısını oluşturur. Yani kadınlar “gökyüzünün yarısı”dır. Dolayısıyla toplumsal yaşamın her alanında her türlü politika/karar/uygulamadan erkekler kadar kadınlar da etkilenir. Gündelik yaşamın içinde olup biten her şey erkekler kadar kadınlarla da temas eder. Haberler de doğal olarak kadınlar için de olmalıdır.

“Kadın haberi”, yalnızca içinde kadın sözcüğü geçen haber değildir.

Kadın haberleri:

- Kadınları bilgilenme yoluyla güçlendiren,
- Deneyim paylaşımıyla yapabilirliğimizi pekiştiren,
- İtirazlarımızı dillendirebildiğimiz,
- Bize zarar veren politikaları eleştirebildiğimiz,
- Başarılı ve iyi örnekleri paylaşabildiğimiz,
- Ayrımcı değil birleştirici olan,
- Dayanışmacı haberlerdir.

Barış ve Çatışmaya Dair Kadınların Sesleri

“Toplumsal Cinsiyet, Çatışma ve Gazetecilik” projesi kapsa-

mında kadınlara barıştan ve çatışmadan ne anladıkları sorulmuş. Alınan yanıtlardan kadınların barıştan şiddetsiz bir dünya algıladıkları açık ve net bir şekilde anlaşılmakta.

Birkaç örnek:

“Kadınlar barış istediklerini söylediklerinde, sadece fiziksel şiddetin yokluğunu ima etmezler, sosyal güvenlik, eşit fırsatlar, kaynaklara erişim, bölüşüm, ekonomik haklar ve hesap verilebilirlik sistemini de kastederek.”

“Benim barışım çocuklarımla ve bedenimin güvende olduğu zamandır.”

“Küresel güvenlik, radikal bir biçimde kadınlara yönelik şiddet dahil şiddetsiz hayatları içerecek şekilde tanımlanmalıdır.”

“Birçok kadın için cephe evdir.”

Toplumsal cinsiyete duyarlı barış gazeteciliği; kadınların çatışma dönemlerinde hem fiziksel hem psikolojik, hem ev içinde hem de dışındaki yüksek şiddet ve travma deneyimlerini göz önünde bulundurmaktır.

Mesele, kadınların masumiyetinin evrensel olduğu ya da kadınların doğal olarak barışçı ve erkeklerin daha savaş sever olduğu değildir.

Nasıl Yapacağız?

Yapacağımız haberde şu soruların yanıtının olup olmadığına bakarak ilk adımı atabiliriz.

- Kadınlar ve kız çocukları hikâyesinin neresinde?
- Toplumsal cinsiyet bilgileri hikâyeyi nasıl güçlendirebilir?
- Erkek ve kadın öznelerin rolü nedir ve bu faktörler sorunları ve hikâyeyi nasıl bilgilendirir?
- Taraflar arasındaki çatışma ya da uzlaşmada, toplum ve aile yapılarında erkek ve kadın arasındaki güç ilişkileri nelerdir?
- Bu roller ve güç ilişkileri meseleyi daha fazla açıklayabilir mi?
- Özel bir konu hakkında yazılmış bir hikâyesinin olaylar ve süreçler üzerindeki etkileri erkek ve kadınlar için nasıldır?
- Ortak zeminler, paylaşılan çıkarlar ve ihtiyaçlar nelerdir?

Eğer barış başka birine karşı kazanılan bir barış ise ona barış denilemez

Aklımıza takılabilecek sorulara cevaplar:

Soru: "Siz sanki bize sürmekte olan şiddeti haberleştirmemeyi söylüyorsunuz?"

Barış Gazetecisi: "Hayır, şiddeti gizlemenin anlamı yok. Gösterilmeli, ancak şiddetle birlikte, açıklayıcı görüntüleri ve konuşmaları da vermek gerek. Örneğin; çatışmanın insanların gündelik hayatlarını nasıl etkilediğine vurgu yapılmalı."

Soru: "Bu söylediğiniz yalnızca 'iyi haberleri' verin demek değil mi?"

Barış Gazetecisi: "Hayır, her gazetecilikte olduğu gibi, Barış Gazeteciliği de yeni olanı haberleştirmeye çalışır. Örneğin; pazarlığı yürüten liderler kadar, anlaşmak için uğraşan sıradan insanların ortaya koyduğu "yenilikler"i de görüp haberleştirir. 'Resmi kaynaklar en doğruyu söyler' gibi bir varsayım ve önyargıyla hareket etmeden, barış için değişimden yana olan herkesi görünür kılmakla ilgilenir."

Soru: "Barış Gazeteciliği diyorsunuz ama bu barış kimin Barış'ı?"

Barış Gazetecisi: "Eğer barış başka birine karşı kazanılan bir barış ise ona barış denilemez. Evet, kimi zaman çatışmanın taraflarından biri ortaya bir fikir sürer ve buna 'barış planı' der ama aslında bu, o tarafın kendi taleplerinin başka şekilde ifade edilmiş şeklidir. **Barış gazeteciliğinin özü, herkesi ilgilendiren, uzun vadeli bir barış için gereken her şeyin ortaya konulmasıdır.** Bu elkitabı da size bu planları kendi bakış açınızla değerlendirebilmenizi sağlayacak donanımı vermektir."

Soru: "Savaş Gazeteciliği en azından liderlerden hesap sorar. Sizse sanki yetkililerin gözüne girmeye çalışıyor, yaltaklanıyorsunuz?"

Barış Gazetecisi: "Barış Gazeteciliği ile 'Eleştirel Gazetecilik' arasında fark vardır. Barış Gazeteciliği, **'İddialarınıza katılmıyorum, ama şimdilik anlamlı/değerli olduklarını düşünelim.'** der. Sonra barış için neyin gerekli olduğu üzerine düşünmüş ve donanmış bir şekilde, görüş bildiren yetkililerin taleplerini, söylediklerini ele alır ve bunların öne sürülen amaca hizmet edip etmeyeceğini anlamaya çalışır. Bunun ardından gerektiğinde **'sizin iyilerin yanında olmanız gerekiyordu, kendinizden utanmıyor musunuz?' bile diyebilir."**

Soru: "Acı çekenlere/mağdurlara eşit saygıdan bahsetmeniz duygusal gazetecilik olmuyor mu?"

Barış Gazetecisi: "Öncelikle insanların çektikleri acı herkes gibi gazetecilerde de duygusal tepki doğurur. Taraflardan birine karşı duygularınızı bastırdığınızda -o tarafı sevmeyip suçluyorsunuzdur aslında- kötü ve yanlı bir gazetecilik yapmış olursunuz. Bunun çokça örneği vardır. Bütün tarafların mağduriyetini görmek buna yol açan çatışmayı çözümlemenin ikamesi olamaz, burada önemli olan çatışmanın gerçek nedenlerinin işaretlerini saptamaktır."

Soru: "Bu durumda her küçük olaya yarım saat zaman ayırmak ve birkaç bin kelimelik yazılar yazmak mı gerekir?"

Barış Gazetecisi: "Elbette tek bir makalede çatışmanın tamamını ele almak gerekli değildir. Burada önemli olan verilen ya da ima edilen açıklamanın biçimidir. Kısa bir haber yazılabilir ama '**Bundan sonra atılacak mantıklı adım nedir?**' diye de sormak gerekir. Olumlu bir gelişme üzerine -ya da şiddetin tekrar artması dolayısıyla- örneğin; '**Yeni bir ortak zemin inşa edilebilir mi acaba?**' şeklinde bir anlayışa sahip olmak gibi."

Soru: "Bu 'sıradan insanlar' konusu liderlerin ne yaptığını gözden kaçırma tehlikesi taşıyor olabilir mi?"

Barış Gazetecisi: "Burada, 'ya o ya bu' değil, 'hem o hem bu' söz konusudur. Halkı okumak, dinlemek ve görmek için onların deneyimlerini, umutlarını, korkularını ve acılarını aynı önemde ele almalıyız. Biz görmezsek kim görecektir? İmzalanmış anlaşmalar tek başlarına insanların barış içinde beraberce yaşamalarını sağlayamaz. Biz de toplumun bir parçası olarak herkes kadar toplumsal pazarlıktan uzun sürse de sorumluyuz."

Soru: "Affedersiniz ama Barış benim iş tanımımda yer almıyor, ben yalnızca olayları/gerçekleri haberleştiriyorum."

Barış Gazetecisi: "Yaptığınız her haberde, size paketlenerek sunulmuş, hatta haber yapmanız için uydurulmuş olaylar/gerçekler karşısında tutunduğunuz tavırla gelecekte nasıl bir anlayışla gazetecilik yapılacağına, yani gazetecilik anlayışına bir katkıda bulunuyorsunuz. Yani gelecekteki olaylar bir şekilde sizin bugünkü kararlarınızın, davranışlarınızın kalıntılarını içeriyor. Böyle bir Geribildirim Döngüsü 'ben olaylara/gerçeklere bakarım' şeklinde bir anlayış olamayacağını ortaya koyuyor.

Barış Gazeteciliği anlayışında haberin doğuracağı sonuçlardan sorumlu olmamızı gerektirir."

Soru: "Aslında sizin istediğiniz 'Cici Gazetecilik!' değil mi?"

Barış Gazetecisi: "Etrafta bolca Savaş Gazeteciliği ve eleştirel gazetecilik yapan iyi gazeteciler var. Bunlara da ihtiyaç var elbette. Ne var ki barış çalışmayı, çatışma çözmeyi ve dönüşümü temel alan bir anlayışın çeşitli unsurlarını sürekli görmezden gelerek genel resmi çarpıtıyorlar. Bu görmezden gelmeler Barış Gazeteciliği ile dengelenmediği zaman tehlikeli olmaya başlıyor. Barış girişimlerini görünür kılarak çatışmayı şeffaflaştırıp önlemek ve yaşanan travmanın üstesinden gelmek ve tedavi edilmesine odaklanmak önemlidir. Bu konuyu ancak kendi hayatlarımızı çatışmadan etkilenen insanlarla karşılaştırdığımızda anlayabiliriz."

"Barış Gazeteciliği bir dizi donanımına sahip olmak demektir, görev listesi tanımlamak değil."

Soru: "Bence zaten zor koşullar altında çalışan gazeteciler gayet iyi işler yapıyorlar. Neden sırtlarına başkaca bir görev yüklüyorsunuz?"

Barış Gazetecisi: "Barış Gazeteciliği bir dizi donanıma sahip olmak demektir, görev listesi tanımlamak değil. Gazetecilerin yaptıkları işi değerlendirmek için kullanılan kriterlerin sağladığı yararları düşünelim; örneğin bağımsızlık ve yönlendirmeden azade olmak gibi. Çatışma haberlerinin tarihine baktığımızda, 'yalnızca olayları haberleştirmeye' inandıkları için yönlendirilmiş bir sürü gazetecilik örneğiyle dolu olduğunu görüyoruz. Barış Gazeteciliği bundan kurtulduğunda her iki tarafa eşit uzaklıkta duran bir değerlendirmenin yolu açılır: 'Buna inanmamı kim ve neden istiyor?' Hızla çoğalan medya ortamında, Barış Gazeteciliğinin sıradan olandan farklı bakış açılarını gündeme getirme yeteneği çok değerlidir."

Barış gazeteciliği derlemesi için aşağıdaki iki kitap temel alınmıştır. Daha geniş bilgi için sözü edilen kitaplara ve yine aşağıda verilen linkteki bilgilere başvurmanız önerilir.

PEACE JOURNALISM- WHAT IS IT? HOW TO DO IT?
Annabel McGoldrick and Jake Lynch, 2000

BARİŞ GAZETECİLİĞİ ELKİTABI, Sevda Alankuş, IPS
iletişim Vakfı, Mart 2016

<https://bianet.org/bianet/ ifade-ozgurlugu/165262-baris-gazeteciligi-kutuphanesi>

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

demirleblebi.org
info@demirleblebi.org